

Література

- Лібанова, Е. М. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та практичні аспекти оцінювання [Текст]: монографія / Е. М. Лібанова. — Умань: Соцінський, 2012. — 312 с.
- Макарова, О. В. Державні соціальні програми: теорія, методика розробки та оцінки [Текст]: монографія / О. В. Макарова. — К.: Ліра-К, 2004. — 328 с.
- Пономаренко, О. В. Механізм державного управління соціальними проектами та програмами: теорія і методологія [Текст]: монографія / О. В. Пономаренко. — Донецьк: Технопарк, 2010. — 342 с.
- Євдокимова, І. Ефективність соціальних програм як інструментів соціального захисту населення [Текст] / І. Євдокимова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. — 2009. — № 881. — С. 190–194.
- Макарова, О. В. Державні соціальні програми: теорія, методика розробки та оцінки [Текст]: автореф. дис. ... д-ра ек. наук: 08.09.01 / О. В. Макарова; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України. — К., 2004. — 34 с.
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 1057 від 31.08.2011 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-2011-p>.
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми підтримка сім'ї до 2016 року [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 341 від 15.05.2013 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-p>.
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 1242 від 17.10.2007 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-p>.
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 41 від 28.01.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-p>.
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми забезпечення пожежної безпеки на 2012–2015 роки [Електронний ресурс]: Постанова КМУ № 590 від 27.06.2012 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/590-2012-p>.
- Льчук, Л. І. Моніторинг ситуації у соціальній сфері в Україні за квітень 2014 року [Електронний ресурс] / Л. І. Льчук. — Режим доступу: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=392:2014-&catid=17:2010-06-10-20-44-31&Itemid=24. — 17.07.2014.

ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ КАК ИНСТРУМЕНТОВ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье раскрыта сущность понятий «программа» и «социальная программа». Рассмотрены этапы построения социальных программ, их классификация и основные признаки. Приведены результаты анализа ряда государственных социальных целевых программ, реализуемых в Украине. Проанализированы источники и формы финансирования социальных программ. Предложены пути улучшения системы исполнения социальных программ в Украине.

Ключевые слова: социальная защита, социальная программа, государственная целевая программа, программирование, неприбыльные организации, общественная инициатива.

Маслик Роксоліана Орестівна, аспірант, кафедра економіки, менеджменту та державного управління, Львівська державна фінансова академія, Україна, e-mail: ruzinska.r@gmail.com.

Маслик Роксолана Орестовна, аспірант, кафедра економіки, менеджменту та державного управління, Львівська державна фінансова академія, Україна.

Maslyk Roksoliana, Lviv State Academy of Finance, Ukraine, e-mail: ruzinska.r@gmail.com

УДК 336.734:336.713(477)

DOI: 10.15587/2312-8372.2014.27935

Маліновська О. Я.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК НЕОБХІДНОГО ІНСТРУМЕНТУ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

У статті з'ясовано суть поняття «кредитна спілка» та виокремлено основні віхи становлення кривних спілок в Україні. Досліджено тенденції розвитку кредитних спілок і визначено пріоритетні напрями їхньої діяльності у майбутньому. Зокрема, проведено детальний аналіз стану кредитних спілок України, акцентовано увагу на причинах виникнення недоліків у діяльності кредитних спілок.

Ключові слова: кредит, кредитна спілка, комерційний банк, фінансова установа, ломбард, Всеукраїнська асоціація кредитних спілок.

1. Вступ

Сьогодні особливого значення набувають фінансові установи, які націлені на соціальний розвиток. Такі установи мають на меті допомогти захистити населення від знецінення коштів, забезпечити громадянам фінансовими послугами. Саме ці ознаки є притаманні так званим кредитним коопераціям, які в Україні діють

як кредитні спілки. Розвиток національних кредитних спілок сьогодні розвивається у жорстких умовах, а саме: недосконалості законодавчих актів, фінансової нестабільності, зниження довіри населення до фінансово-кредитних установ, що потребує істотного вдосконалення їхнього функціонування. Отже, як бачимо проблема ефективного функціонування кредитних спілок набуває особливої актуальності в умовах ринкової економіки.

2. Аналіз досліджень та публікацій

Вагомий внесок у дослідження проблем кредитно-кооперативного розвитку в Україні зробив такий вчений, як В. Гончаренко [1]. Автор один із перших торкнувся питання стосовно організації кредитних спілок за кооперативними принципами. Л. В. Льченко-Сюйва [2] у своїй роботі наголошував на фінансово-економічній аспекті розвитку кредитних спілок. М. Б. Чижевська [3] у своїх працях досліджувала окремі проблеми розвитку кредитних спілок, окреслювала можливі сфери їхньої діяльності з метою підвищення ефективності роботи окремих груп суб'єктів господарювання. Поза увагою науковців залишається комплексний розгляд існуючих проблем. Більш того, окреслення стратегії їх вирішення, як правило, не здійснюється або обмежується загальними рекомендаціями.

3. Формулювання цілей статті

Метою статті — є з'ясування ролі кредитних спілок в загальній системі фінансових установ та визначення перспектив подальшого розвитку кредитних спілок на фінансовому ринку України. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. З'ясувати суть поняття «кредитна спілка» та виділити основні історичні віхи розвитку кредитних спілок.
2. Проаналізувати фінансовий стан кредитних спілок.
3. Визначити основні проблеми розвитку кредитних спілок та основні шляхи їх подолання.

4. Результати дослідження поточного стану справ у діяльності кредитних спілок

Передумовами розвитку більшості небанківських фінансово-кредитних інститутів традиційно вважаються ті ніші, які неспроможні зайняти банківські установи. Кредитні спілки виникли як реакція на потреби у наданні швидких та недорогих фінансових послуг [4].

Згідно Закону України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р., дані інститути являють собою неприбуткові організації, засновані фізичними особами, профспілками та їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні і наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [5].

Основними етапами становлення кредитних спілок є: — до початку 2000 року кредитно-кооперативний рух в Україні розвивався хаотично через відсутність законодавчої бази для регулювання його діяльності та державного органу нагляду. Однак ситуація на ринку кредитних спілок почала стабілізуватися після прийняття низки законодавчих актів, а саме: Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; Закону України «Про кредитні спілки»; Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»;

— 2000–2002 р.р. поява та розвиток кредитної кооперації. А саме процес відродження кредитної кооперації в Україні у формі кредитних спілок став набирати реальних рис із лютого 1994 р. У червні 1994 року кредитні спілки із 17 областей України

заснували Національну асоціацію кредитних спілок України (НАКСУ), яка в листопаді 1994 р. була прийнята повноправним членом Всесвітньої ради кредитних спілок (WOCCU) [4].

У сучасних умовах господарювання значно підвищився обсяг кредитних операцій та розрахунків у кредит. Зважаючи на такі аспекти, кредитні спілки сьогодні посідають особливе місце серед великої кількості фінансових посередників, що функціонують на фінансовому ринку України.

В першу чергу, кредитні спілки сприяють перетворенню грошових заощаджень громадян у фінансові ресурси. Таким чином, акумулюючи частину валового внутрішнього продукту (ВВП), вони мають можливість перетворювати її на суттєвий інвестиційний ресурс. З іншої сторони, діяльність кредитних спілок направлена на задоволення фінансових потреб малих та середніх підприємств, частка яких у сукупному ВВП становить 50–60 %. Отже, їхня відмінність і в той же час перевага над іншими фінансово-кредитними інститутами полягає в тому, що вони мобілізують найдешевші фінансові ресурси, використання яких спрямоване на розвиток бізнесу і розширення споживчого попиту населення [6].

Слід відзначити також й те, що в Україні почали виникати різні типи кредитних спілок, які успішно розвиваються і доповнюють їх структуру, серед яких можна виділити чотири [7]:

- корпоративний тип кредитної спілки часто створюється на базі одного чи кількох підприємств, установ або організацій. Вони мають обмежений набір ощадних послуг: приймають щомісячні обов'язкові членські внески, на які відсотки нараховуються за фактом роботи в кінці року та, як правило, мають незначний розмір;
- ломбардний тип кредитної спілки найчастіше створюється при великих юридичних або торговельних компаніях. Кредитна спілка такого типу, як правило, має декілька членів-вкладників, які контролюють спілку чи доручають гроші одній довірній особі. Кредити видаються під заставу будь-якої особи, яка формально приймається в члени спілки;
- інвестиційний тип кредитної спілки часто створюється при якісній комерційній структурі холдингового або трастового типу та діє за територіальним принципом. Ця кредитна спілка акумулює кошти дрібних вкладників під певні проекти;
- ощадно-позичковий тип кредитної спілки найбільш наближений до кредитних спілок західного зразка. Це є демократична організація, фінансова політика якої направлена на надання більш дешевих кредитів та нарахування вищих відсотків на вклади членів. Члени такої кредитної спілки є рівноправними, а зростання кількості членів і активів здійснюється поступово.

Таким чином, з 2003 року діяльність кредитних спілок в Україні регулює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України і, за офіційною статистикою кількості кредитних спілок та інших установ станом на 01.01.2013 року є такою (табл. 1).

Кількість кредитних установ протягом 2012–2013 років продовжує збільшуватися. Порівняно з 2012 роком кількість кредитних установ збільшилась на 31 одиницю, або на 4,4 %, за рахунок збільшення кількості кредитних спілок (на 7 одиниць або на 1,1 %) та інших

кредитних установ (на 24 одиниці або на 39,3 %). Темпи приросту кількості кредитних установ зумовлені зростанням довіри населення до даного сектора фінансового ринку та доступністю отримання кредитів у кредитних спілках завдяки їх певним перевагам над банківським кредитуванням. Станом на 31.12.2013 кількість членів кредитних спілок становить 980,9 тис. осіб, з яких 233,6 тис. осіб (23,8 %) — члени кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, та 40,3 тис. осіб (4,1 %) — члени кредитних спілок, які мають внески (вклади) на депозитних рахунках (табл. 2).

Таблиця 1

Кількість кредитних спілок та інших установ станом на 01.01.2013 р.

Кількість фінансових установ (без відокремлених підрозділів)	Станом на 01.01.2013 року
Страхові компанії	414
Кредитні установи, в т. ч.:	708
кредитні спілки	617
недержавні пенсійні фонди (НПФ)	94
адміністратори НПФ	37
фінансові компанії	312
ломбарди	473
Інші небанківські фінансові установи	3
ВСЬОГО	2041

Примітка: * складено автором на основі [8].

Частка членів кредитних спілок, що не є вкладниками, станом на 31.12.2013 становить 940,6 тис. осіб або 95,9 %, та порівняно з минулими роками зменшилася не суттєво і залишається значною (станом на 31.12.2012 — 1051,0 тис. осіб (95,9 %), станом на 31.12.2011 — 1014,4 тис. осіб (95,5 %)). Однак, такі члени мають вирішальну кількість голосів та безпосередній вплив на прийняття управлінських рішень у кредитних спілках [9].

Система кредитних спілок за 2013 рік порівняно з минулим роком демонструє незначне зменшення основних показників діяльності. Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 31.12.2013 становить 2 598,8 млн. грн. і зменшився на 58,1 млн. грн. або на 2,2 % порівняно з 2012 роком (станом на 31.12.2012 — 2 656,9 млн. грн.). Загальний обсяг капіталу кредитних спілок станом на 31.12.2013 становить 1055,6 млн. грн.

та порівняно з кінцем минулого року зменшився на 33,1 млн. грн. або на 3,0 % [9].

Станом на 31.12.2013 на депозитних рахунках членів кредитних спілок обліковувалось вкладів на загальну суму 1330,1 млн. грн., що перевищує показник 2012 року на 3,3 %. Середня сума внесків на депозитні рахунки становить 33,0 тис. грн. (станом на 31.12.2012 — 28,7 тис. грн., станом на 31.12.2011 — 24,7 тис. грн.). Зростання вкладів (внесків) членів кредитної спілки на депозитні рахунки у цілому та у розрахунку на одного члена кредитної спілки свідчить про зростання довіри населення до кредитних спілок як до депозитних установ [9].

Слід зазначити, що кредитні спілки мають суттєві переваги над іншими фінансовими установами:

- 1) такі установи створюються групою людей не заради прибутку, а заради надання послуг своїм членам;
- 2) члени, що засновують кредитну спілку, не мають жодних виняткових прав щодо членів, які вступили до спілки пізніше;
- 3) послуги надаються лише членам спілки;
- 4) члени спілки водночас є власниками та клієнтами спілки;
- 5) основний вид діяльності — надання ощадно-депозитних послуг, забороняється займатись іншим видом діяльності;
- 6) поєднуються ознаки фінансової установи і громадського осередку.

Необхідно вжити такі заходи для покращення функціонування кредитних спілок.

Забезпечити кредитні спілки необхідними послугами з навчання, інформаційних технологій, мінімізації фінансових ризиків. Для цього необхідно створювати спеціалізовані установи з надання такої допомоги.

Потрібно впроваджувати систему жорсткого нагляду за дотриманням і виконанням основних показників діяльності кредитних спілок. У разі невиконання своїх прямих функцій та положень потрібно застосовувати санкції. Кредитні спілки, які не належним чином виконують свої функції будуть ліквідовані або поглинені потужнішими спілками.

Підвищення зацікавленості до кредитних спілок, так само як і зростання їхньої надійності, може сприяти створенню Фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок. При цьому необхідно зазначити, що заснування такого фонду не обов'язково повинне здійснюватися з боку органів державного регулювання.

Таблиця 2

Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок [9]

Назва показника	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013	Темп приросту (станом на 31.12.2013/станом на 31.12.2012)
Кількість зареєстрованих кредитних спілок	613	617	624	+1,14
Кількість членів КС, (тис. осіб)	1062,4	1095,9	980,9	-10,5
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках, (тис. осіб)	48,0	44,9	40,3	-10,2
Кількість членів КС, які мають діючі кредитні договори, (тис. осіб)	249,3	254,0	233,6	-8,0
Загальні активи, (млн. грн.)	2386,5	2656,9	2598,8	-2,2
Кредити, надані членам КС (залишок на кінець періоду), (млн. грн.)	2237,4	2531,0	2349,1	-7,2
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кінець періоду), (млн. грн.)	1185,5	1287,5	1330,1	+3,3
Капітал, (млн. грн.)	942,9	1088,7	1055,6	-3,0

Також, на нашу думку, потребує свого вирішення проблема кваліфікованих кадрів. Наприклад, процес кредитування пов'язаний із значною кількістю ризиків і чинників, які впливають на успішність виконання позичальником своїх зобов'язань. Тому оцінці кредитоспроможності позичальника слід приділяти достатньо уваги, а без відповідних методик і кваліфікованого персоналу це робити дуже важко.

Найвагомішою проблемою на наш погляд є проблема низької довіри людей до таких фінансових установ. Громадяни України віддають перевагу банківським установам, оскільки ті несуть більшу юридичну відповідальність та контролюються державними органами влади. Про це свідчить результат опитування респондентів щодо довіри до фінансових посередників (рис. 1) [10].

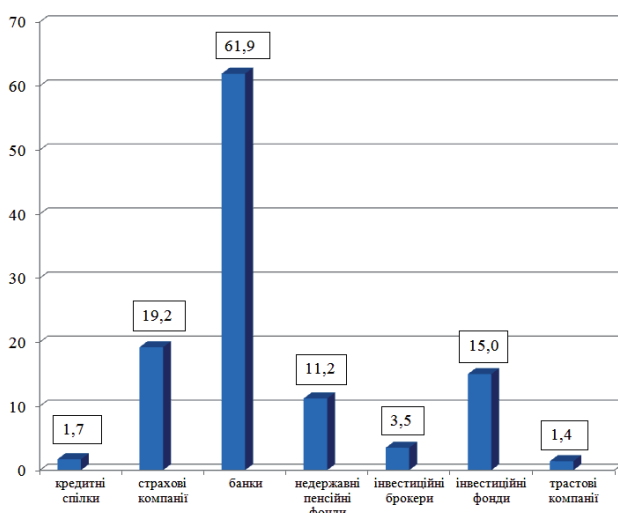

Рис. 1. Рівень довіри до фінансових посередників, %

Як бачимо банківським установам довіряють найбільше респондентів, а кредитні спілки знаходять практично на останньому місці.

5. Висновки

Проблеми розвитку сучасної кредитної кооперації в Україні повинні відчувати підтримку держави як на законодавчому та і на виконавчому рівнях, оскільки кредитні спілки повинні виходити на світовий рівень у своєму розвитку. На жаль, за всі роки незалежності нашої держави суттєвих зрушень в їхній діяльності не відбулося: хоча обсяги операцій і зростали, але частка активів кредитних спілок порівняно з активами банківських установ залишається незначною. Пріоритетними напрямками розвитку цих інституцій є:

1) збільшення обсягів кредитування з одночасним нарощуванням залучених грошових коштів від членів кредитних спілок;

2) пошук додаткових джерел фінансування діяльності;

3) забезпечення інформаційної підтримки населення щодо можливостей кредитних спілок як фінансових установ;

4) створення з боку влади умов, за яких кредитні спілки могли б залучати кредитні ресурси від обраних комерційних банків на сприятливих умовах для розширення свої фінансової діяльності.

Література

- Гончаренко, В. Фінанси кредитних спілок України: положення і процедури [Текст] / В. Гончаренко. — К.: Канадська Програма розвитку кредитних спілок в Україні, 2000. — 203 с.
- Льченко-Сюйва, Л. До проблеми використання потенціалу кредитних спілок у забезпеченні економічного зростання: сучасна практика і реалії України [Текст] / Л. Льченко-Сюйва // Економіка та держава. — 2009. — № 1. — С. 66–69.
- Чижевська, М. Кредитна кооперація на ринку споживчого кредитування [Текст] / М. Чижевська // Економіка. Фінанси. Право. — 2006. — № 1. — С. 30–33.
- Степанова, В. Основні напрямки розвитку кредитних спілок у сучасних умовах [Текст] / В. Степанова // Вісник Бердянського університету менеджменту та бізнесу. — 2012. — № 4(20). — С. 135–140.
- Про кредитні спілки [Електронний ресурс]: Закон України № 2908-III від 20.12.2001 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2002. — N 15. — ст. 101. — Режим доступу: \www/URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
- Семчук, О. Кредитні спілки як інструмент економічного зростання в Україні: проблеми розвитку та напрями реформування [Електронний ресурс] / О. Семчук, А. Чорна. — Режим доступу: \www/URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=14516>.
- Ксьондз, С. Особливості розвитку кредитних спілок в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / С. Ксьондз, А. Барабаш // Вісник Хмельницького національного університету. — Режим доступу: \www/URL: <http://nauka.zinet.info/13/barabash.php>.
- Концепція розвитку ринків небанківських фінансових послуг України за 2013–2014 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: \www/URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/Prezentacia_syn.pdf.
- Підсумки діяльності кредитних установ за 2013 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: \www/URL: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/KS/ks_2013.pdf.
- Долгова, О. Недержавні пенсійні послуги в Україні: напрями розвитку [Текст] / О. Долгова // Вісник КНТЕУ. — 2013. — № 1. — С. 98–108.

ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ КАК НЕОБХОДИМОГО ИНСТРУМЕНТА ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ

В статье выявлена сущность понятия «кредитный союз» и выделены основные вехи становления кровных союзов в Украине. Исследованы тенденции развития кредитных союзов и определены приоритетные направления их деятельности в будущем. В частности, проведен детальный анализ состояния кредитных союзов Украины, акцентировано внимание на причинах возникновения недостатков в деятельности кредитных союзов.

Ключевые слова: кредит, кредитный союз, коммерческий банк, финансовое учреждение, ломбард, Всеукраинская ассоциация кредитных союзов.

Малиновська Ольга Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки, менеджменту та державного управління, Львівська державна фінансова академія, Україна, e-mail: malinovska_o@ukr.net.

Малиновская Ольга Ярославовна, кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики, менеджмента и государственного управления, Львовская государственная финансовая академия, Украина.

Malinowska Olga, Lviv State Academy of Finance, Ukraine, e-mail: malinovska_o@ukr.net